

Карнеги и Толстой,
Джорджия, 686

Рудолф Шайнер

6 ноември 1908 г., Мюнхенщайн

Преводач неизвестен

В продължение на много години мое задължение е да изнасям лекции по Духовна наука или Антропософия.

Присъстващите на лекциите не могат да не признаят, че представената основа на Духовната наука не е мечтателно, безцелно занимание за малцина, които са се отдръпнали от обичайните пътища на живота; тя осветява най-дълбоките проблеми и мистерии на съществуването.

Духовната наука ще насочи ума към духовните начала. Тя е предопределена да даде на човечеството знания за духовните светове. В същото време нейната мисия е да направи живота разбираем, да бъде пътеводна звезда в работата и действието, давайки ни по-широко и по-дълбоко разбиране за това, което се случва в нашата среда, чрез разбиране на основните духовни причини.

Объркването, което съществува в средностатистическия ум, и произтичащият от него дух на раздор се дължат на безкрайните противоречия, открити в мненията на известни авторитети по отношение на проблемите на човешкия живот. Много хора обаче вече са усетили как Антропософията разширява визията и следователно води до мъдро коригиране на мненията.

Двама известни съвременници, чиито влияния са широкообхватни, ще бъдат представени пред нас днес; индивидуалности, подходящи да ни представят жизненоважните контрасти, съществуващи в нашето време. Трудно би било да се намерят две личности в по-голям контраст в мисленето и чувствата си и в стандарта си за добро и зло. От едната страна е известният, влиятелният Толстой - толкова силна личност, че никое наименование не изглежда адекватно, за да опише значението му за неговото време и поколение. Трудно е да го опишем като моралист, пророк или реформатор. Но е очевидно, че когато се говори за него, се докосва нещо дълбоко вкоренено в най-съкровенията дълбини на човешката природа; че в неговата личност живее нещо, което се издига от дълбините на човешката душа - нещо, което не може да се усети у онези, чиито трудове са просто повърхностни. Другата личност, в такъв ярък контраст с Толстой, е американският милионер Карнеги. Защо Карнеги трябва да се споменава във връзка с Толстой? Точно както Толстой, от дълбините на душата си, се стреми да реши задоволително житейските проблеми, така и Карнеги, по свой собствен начин, се стреми с практичен и интелигентен поглед върху живота да достигне до водещи принципи. Може би може да се каже, че както идеализмът и реализмът са диаметрално противоположни, така и Толстой и Карнеги са диаметрално противоположни един спрямо друг. Както казва Фихте: „Вашето мнение за живота зависи от това какъв човек сте“ и гледната точка на човек винаги е свързана с по-фини или по-груби нишки с неговия особен характер и темперамент. Между тези две личности откриваме най-големия възможен контраст. Има богат руски аристократ, роден в

лоното на лукса, който поради социалното си положение е бил не само длъжен да познава външния аспект на този живот, но и задължен да живее с него и да го вкухва. Той е заситен от съвременния начин на мислене, който предлага само повърхностното. Той гледа нагоре и отвъд към големите разперени криле на моралните идеали, които по-голямата част от човечеството, макар и да се възхищава и охотно да признава за красиви, все още смята за непостижими.

От друга страна, имаме Карнеги, роден в проста среда, познаващ необходимостта и жертвоготовността, неефективен с предимствата, на които се е радвал Толстой, но с воля за работа с безкрайната, може да се каже, идеално оцветена амбиция да стане човек в най-широкия смисъл на думата. Чрез това отношение към живота Карнеги развива един вид реалистичен идеализъм, морална позиция, която отчита видяното с физически очи смутът от преживяванията в практическия живот.

Толстой, по своя радикален начин, хвърля ръкавицата на съвременния ред на нещата. Неговата критика става трудна, тъй като се стреми да се бори със съвременната мисъл, чувства и егоистични импулси. Карнеги вижда живота такъв, какъвто се е развивал исторически. Думата, която душата му използва, за да изрази връзката си с живота, е „Удовлетворение“ – удовлетворение от съществуващия ред на нещата. Той вижда как са възникнали разликите между богати и бедни и как е възникнала диференциацията на служенето. И навсякъде това е неговата проникателна преценка: Няма значение дали откриваме добро или зло. И двете съществуват, трябва да съществуват. Те са там и трябва да се вземат предвид. Нека го разберем. От реалистична концепция за нещата такива, каквито са, нека изработим идеализъм, който се стреми към великата цел да посочи правилния път, в рамките на съществуващите условия, към такъв ред на нещата, който ще допринесе за човешкия прогрес и развитие.

Тази лекция не „заема страна“ на нито един от тези животи; но условията на тяхното развитие трябва да бъдат разбрани, за да се обяснят контрастите: и ако Духовната наука има някаква задача по отношение на тези мъже, тя трябва да бъде да разбере и обясни как тези различия са еволюирали от основните принципи на съществуване. Не може да бъде моя задача да предлагам биографична информация. Ще бъде казано само това, което ще осветли душите на двамата мъже дотолкова, че да можем да навлезем в по-дълбоко разбиране на техните личности.

Толстой от самото си начало е бил човек, който не е трябвало да се бори за материалните нужди на живота, а е роден сред прекомерно богатство и лесно е можел да изчезне като хилядите, които живеят в царството на лукса. За това обаче той е притежавал твърде силна индивидуалност. От детството си сякаш само това, което е засягало най-дълбоките въпроси на душата и живота, е влияело на него, макар че като момче не е гледал критично на случващото се около него, а е приемал всичко за нещо естествено. Колко различно е било отношението му по-късно в живота, когато е станал цензор на обкръжението си.

Може да се разкаже дълго как Толстой се запознава с тъмната и нещастна страна на съвременния социален живот, особено по време на военната си служба; как, след като е опознал мизерията на войната и повърхностността на социалния и литературен живот на Санкт Петербург, той се отвращава от етиката на управляващите класи. Всичко това е добре известно. Но това, което ни интересува повече, са големите въпроси, които са се издигали пред Толстой. Все по-натрапчив в съществото му се натрапва въпросът: „Какъв е центърът на живота сред всички тези противоречиви условия, които ни заобикалят? Къде може да се намери средното положение?“ Религията се превръща за него във великия и жизненоважен въпрос. Отначало той не може да се откъсне от конвенционалните форми и въпреки че религиозните съображения нарастват по значение, докато си задава отново и отново: „Какво е религията? Какво означава тя за човечеството?“, той не може да разпознае свързващото звено между душата и непознат духовен източник. Струваше му се, че всичко, което е научил за истинската религия от хората от собствената си класа, е било откъснато от източника си, е закоравяло и е изсъхнало. По това време той се заинтересувал от нисшите класи. Като войник в Кавказ, той се научил да опознава вътрешния им живот и открил в него нещо от първичното, което не било откъснато от първопричината. Очите му се отворили за факта, че в наивното съществуване на тези нисши, по-нисши хора от тази почва, истината и реалността трябва да пребъдват повече, отколкото в изкуственостите на класата, към която той принадлежал.

Проблем след проблем се изправяше пред него, нито един от които не можеше да реши. „Да; сега видях онези, които са се отклонили от истината и са се закоравели в периферията. И търсех път към религиозните дълбини чрез душите на примитивните хора: Но отговорът на моя въпрос се основава на факта, че така наречените образовани никога не могат да бъдат разбрани, нито да бъдат в хармония с това примитивно състояние на душата.“ Не можа да се намери отговор на парещия въпрос. И така, докато контрастите и противоречията в живота станат ясни. Като се чете неговата „Война и мир“ и „Ана Каренина“, може да се види как навсякъде, въпреки че художествената форма е от първостепенно значение, копнежът да се разбере животът в неговите контрасти и най-вече противоречията на човешкия характер, проникват в тези произведения.

В по-късен етап от живота си, след като се превърнал в велик писател на морал, той казал: „Стремежът да изобрази герой, създаден идеално и душевно, но в хармония с реалността, ми костваше неизмерими страдания и знам, че много от моите съвременници са имали същото преживяване.“

Тревожеше го, че съществуват такива противоречия между това, което човек разпознава като идеал, и това, което действително се появява; защото ред и мир трябва да царуват в света. Това го смущаваше, докато се занимаваше с изкуство.

Толстой не е бил просто обективен наблюдател през цялото това време. Той е бил в разгара на живота. Той е преживял всички тези неща и е можел да усети интимните угризения на съвестта, вътрешните укори, които сполетяват всички, които внезапно осъзнават, че са родени в определена класа и следователно са задължени да се съобразяват със съществуващите обичаи. Струваше му се непоследователно да ги критикува. Такива личности често са докарани до ръба на самоубийството от смут в съзнанието си.

Безкрайно повече може да се научи чрез самоанализ, отколкото чрез критика на външните фактори. С разширяването на хоризонта на Толстой отвътре навън, докато от проникателното наблюдение на най-близкото му обкръжение не достигне до широката равнина, откъдето обхваща цялата еволюция на човечеството, той види до каква степен са се изродили великите и чисти религиозни импулси на човечеството.

Тогава, в цялата си дълбочина и в цялата си сила, на Толстой се яви великият импулс, даден на света чрез Иисус Христос. Но редом с него се появи и великият римски свят на цезарите, който направи християнството подчинено на властта, представлявайки само външната форма, която не успя да спаси човечеството и се превърна в загадка за хората. И така, неговите критики и мнения станаха сурови и изкривени – и със сигурност са достатъчно сурови.

Най-трудно му беше да разбере противоречията в човечеството. От една страна, огромно богатство; от друга, ужасна бедност, която водеше до плачевно забавяне на душевния живот, така че човечеството, поради ограничаване на духовните възможности, не можеше да намери пътя си към духовната мъдрост, особено към тази, която може да се намери в оригиналното християнско учение, до което в крайна сметка трябваше да проникне.

Така пред него се изправи този всеобхватен проблем, този контраст между лукса на управляващите класи и духовното и умствено потисничество на масите. Опитът с този проблем узря в убеждение и той се разви в критик, може би по-проникателен от всеки друг преди него – критик, който не се уморява да описва нещата такива, каквито са, и да го прави по такъв начин, че да ни впечатли с техния ужас.

Естествено е да съдим за отношението му към живота по насоката на неговите размишления. Той каза, че би искал да напише приказка със следното съдържание: „Една жена, след като е имала много лоша среща с друга жена, силно я е ненавиждала и е искала да ѝ стори най-жестоко зло. Затова тя се е консултирала с магьосник и по съвета му е откраднала дете от врагинята си. Магьосникът я е уверил, че ако може да вземе детето, което е родено в голяма бедност, и да го настави в богат дом, ще може по този начин напълно да осъществи отмъщението си. Това тя е успяла да направи. Детето е осиновено. За него са се грижили според обичая на богатите - разглежено и обгрижвано. Жената не е очаквала това развитие и е била много ядосана. Тя се е върнала при гадателя, за да се оплаче, че ѝ е дал

грешен съвет и я е предал. „Чакай“, казал той, „ти си направил най-лошото, което човек може да направи на враг. Когато това дете се развие по-нататък и съвестта му се събуди за вътрешен контраст с външния свят, то ще знае, че всичко, за което копнее, трябва да е в друг свят: но няма да може да го намери. Ще каже: „Начинът, по който съм възпитан, ме е лишил от амбицията и решителността да...“ търсете и следвайте пътя, който води до коренните причини за съществуването.“

Това води до интензивно страдание за развиващия се човек. Толстой разбира душевните мъки на подобно преживяване и оценява изкушението към самоубийство, създадено от това вътрешно безпокойство и несигурност. Тази илюстрация разкрива отношението му към социалния ред на нещата.

Сега да разгледаме Карнеги, който е дете на майстор-тъкач. Докато големите фабрики не съществували, баща му е можел да си намери работа. В разгара на този просперитет Карнеги прекарва ранното си детство. След това, поради разрастването на голямата фабрика, баща му се оказва без работа и е принуден да емигрира от Шотландия в Америка. Само чрез най-усилени усилия той успява да осигури абсолютните нужди на живота. Момчето е принудено да работи във фабрика и докато разказва за преживяванията си, разпознаваме в описанието същата основа, същите дълбини, които се намират в душевните преживявания на Толстой. Карнеги описва какво събитие е било първият му спечелен долар. Оттогава той се е превърнал в един от най-богатите хора на деня, човек, който всъщност е длъжен да търси начини и средства да използва милионите си; и той има свикнал да казва с характерната си откровеност: „Никой от доходите ми никога не ми е давал такова силно удовлетворение, както тези първи долари.“

Той работел по същия начин известно време, за да издържа семейството си; но нещо живеело в него като скрита сила, оформяйки живота му така, че той се превърнал в човек, който се е „изградил сам“. Това му донесло върховно удовлетворение. Още като момче на дванадесет години той чувствал, че бързо се превръща в мъж, защото този, който може сам да си изкарва прехраната, е мъж. Това била мисълта на душата му. След това отишъл в друга фабрика, където работил в офиса, а по-късно станал телеграфист и печелил повече. Той ни казва:

„Телеграфистът бил длъжен да запомня всички адреси. Страхувах се да не загубя поста си, затова научих всяко име по улиците.“ Така че отново поста му бил изграден сам. След това той се промъкнал в офиса преди работно време, заедно с други куриери, за да практикува телеграфия.

Там най-висшият му идеал бил да стане оператор и скоро го постигнал. След това щастието му се увеличило, когато намерил приятел, който му давал назаем книга всяка събота. Колко нетърпеливо търсел всяка нова книга! Скоро последвали събития от жизненоважно значение за него. Високопоставен служител го посъветвал да купи акции в определена компания и по този начин да подобри перспективите си. Чрез жертвотготовност и пестеливост той натрупал необходимите петстотин

долара. Преди това бил използвал цялата си енергия, за да издържа онези, които зависели от него, и установил, че е възможно да направи тази инвестиция до голяма степен чрез спестяванията на майка си.

Тази покупка на десет акции беше събитие от най-голяма важност, защото при получаването на първите дивиденди му се стори, че като решение на проблем, парите правят пари. Значението на капитала му стана ясно и това разбиране означаваше за него същото, което решаването на всеки труден проблем за дълбокомислещ човек. Преди това време парите му се струваха само компенсация за упорит труд. Тук е най-интересно да се наблюдава резултатът от подобно преживяване върху такъв човек. Оттогава той беше бдителен за всяка възможност за печелене на пари. С изобретяването на спалния дилижанс Карнеги веднага се заинтересува от него. Така стъпка по стъпка той сякаш се научи да разбира и да се възползва от знаците на времето.

Старият обичай за изграждане на дървени мостове е изоставен в полза на конструкции от желязо и стомана. Карнеги се възползва от възможността, предлагана от тази промяна, като става все по-богат, докато не става известен като „Стоманения крал“. Тогава пред него се изправя морален дълг, а с него и въпросите: „Какво е моето задължение? Как да разпределя това богатство, така че то да може най-добре да изпълни мисията си?“

Това, което Толстой е преживял, не съществува за Карнеги – няма критика на живота, а вместо това приемане на условията на живота такива, каквито са. Това, което на Толстой му се е струвало напълно непоследователно, Карнеги е смятал за естествено. Поглеждайки назад в древността, откриваме принцове, живеещи в най-примитивни условия, които се различават много малко от поданиците си по начина си на живот. Няма лукс, няма бедност в нашето приемане на тези условия. Затова смятаме, че те не са знаели какво носи богатството и няма разлика между богати и бедни. От този примитивен живот се е развило всичко. Контрастите стават все по-силни. „Добре е“, казва Карнеги, „че до колибата стои дворецът, защото има много общи неща, които би трябвало да имат.“

Трябва да разберем неговите ограничения. Това, което го порази силно, беше личното, братско чувство между господар и слуга при по-ранни условия. Сега отношенията ни са станали безлични. Работодателят стои лице в лице със служителя, без да го разпознава, без да знае нито една от неговите нужди. По този начин се развива омраза. Но както е така, трябва да се приеме. Гледната точка на Карнеги е абсолютно одобрение на нашия външен ежедневен живот.

Прониквайки по-дълбоко, виждаме, че Карнеги е проникателен, остър, практичен мислител от своя род и че стои в центъра на индустриалния живот, познавайки всички различни канали, в които се влива капиталът: следователно той е развил мъдра и здрава преценка. Не може да се отрече, че този човек се е стремил да

реши проблема с правилния живот и в него има нещо, което ни убеждава, че той изпитва удовлетворение от живота, невъзможно за Толстой.

Неговият практически морал повдига следния въпрос: „Как трябва да бъде оформен този живот, така че това, което е възникнало по необходимост, да има смисъл и смисъл? Старите условия са довели до обичая на наследяваното богатство.

Възможно ли е това все още при сегашните ни условия, когато капиталът по необходимост произвежда капитал?“, пита се той остро. Той изучава живота с жив интерес и казва: „Не, не може да продължава така.“ След като обмисля внимателно всички страни, той стига до своеобразното и характерно заключение, че когато богатият човек се смята за разпределител на натрупаното богатство в полза на човечеството, тогава и само тогава животът му има някакво значение. Той си казва: „Аз не само трябва да печеля пари, не само да издържам семейството и роднините си, но доколкото съм използвал умствените си сили и способности, за да ги събера, влагайки в работата си всичките си способности, това трябва да бъде обърнато в полза на човечеството.“ Това е неговият кодекс, че човекът, докато адаптира силите си към условията на тази епоха, трябва да печели колкото е възможно повече пари, но да не оставя никакви; той трябва да ги използва всички за подобряване на човечеството.

Следователно, „да умреш богат, безчестие“ е характерно за възгледа на Карнеги за живота. Той казва, че е почетно след смъртта да не оставиш нищо. Естествено, това не е казано педантично, защото дъщерята трябва да наследи достатъчно, за да живее; а, радикално изразено, „да станеш богат е съдба, но да умреш богат е безчестие“. Честен човек за Карнеги е този, който „слага край“, завършва живота си, без да оставя никаква съмнение относно това, което способностите му са събрали. Трябва да разпознаем разликата между тези два персонажа – Толстой и Карнеги. Последният самият я усеща и я е коментирал по следния начин: „Граф Толстой иска да ни върне обратно към Христос; но това е по начин, който не се вписва в настоящия ни начин на живот. Вместо да ни води обратно към Христос, той трябва да покаже какво би посъветвал Христос да прави човека при сегашните условия.“ В цитираното по-горе изречение „Да умреш богат е безчестие“ Карнеги намира истинския печат на християнската мисъл. И е очевидно, че той вярва, че Христос би казал, че той, а не Толстой, е прав.

Във всичко това виждаме, че Карнеги е благороден човек, с прогресивна, а не мързелива природа, за разлика от мнозина, които без много размисъл приемат нещата такива, каквито са. Той се е стремил по много начини да реши проблема с разпределението на богатството.

Не е ли чудесно, че животът представя такива ясни контрасти, каквито предлагат тези две силни личности, които с една и съща обективна цел следват толкова различни пътища? Да се разбере това е наистина изключително трудно за някои умове. Изобщо не е чудно, че чувайки Толстой да проповядва своите възвишени

идеали, някои ще почувстват: „О, душата ми откликва на това!“ и ще усетят възвисяващото влияние. Трябва да се помни обаче, че животът има и практическа страна и този, който не е абстрактен мечтател, а с истински реалистичен и сериозен дух се опитва да следва хода на мисълта на Карнеги, трябва да признае, че и той е прав.

Това показва също колко е невъзможно за човека, който се отдава на практическата страна на живота, да признае най-висшия идеал или да повярва в неговото осъществяване.

Толстой успява да направи това, което според него е абсолютна защита на оригиналната християнска религия. Той критикува всичко, което се е появявало от време на време под прикритието на християнството; надявал се е да намери великия импулс или основата на истинското християнство. По най-простия начин той ни представя този импулс такъв, какъвто му се струва. И когато човек разбере този импулс, става ясно, че в себе си носи искра на Безкрайното, вечния, осветяващ света дух на Бог. Друго убеждение е, че в тази искра е зародишът на човешкото безсмъртие и че с това разбиране той не може да не търси висшата и по-дълбока природа в цялото човечество. От това разбиране той знае, че в самия него е истинският човек, който не може да не преодолее всичко низко и недостойно в природата си. Той се посвещава на култивирането на духовния или висшия Аз, който живее вечно, Христос.

Как би се отнесъл един човек, няма да кажа Карнеги, а някой, който разглежда нещата от негова гледна точка, към философията на християнството на Толстой? Той би казал: „О, величествено е, великолепно да живееш в Христос. Христос вътре в теб е собственото Аз; но при сегашните ни условия подобно нещо е невъзможно. Как биха могли да се водят гражданските дела в съответствие с тези строги християнски изисквания?“

Въпреки че въпросът не е поставен пред другата страна по съответния начин, Толстой дава възможно най-категоричния отговор, казвайки: „Какво ще се случи с външния ред на нещата, отнасящи се до държавните и историческите събития, е отвъд моето знание; но съм уверен, че човечеството трябва да живее в съответствие с истинското християнско учение.“ Така че за него думите „Царството Божие е вътре във вас“ се разгръщат в дълбока, значима увереност, че човек може да достигне висините, че може да познае Светая Светих. Тази увереност, че душата може да познае истината за това или онова, е за него факт. Не виждаме в никой друг характер на нашето време толкова силна вяра във вътрешния човек и толкова твърдо убеждение, че чрез тази вяра външните резултати в крайна сметка трябва да бъдат добри. Поради тази причина едва ли някой друг е изповядвал такъв поглед върху света с такава лична, индивидуална симпатия и такава убеденост, както Толстой.

Карнеги разсъждава: „Какви отношения трябва да поддържат хората помежду си?“ И: „Не е добре да се дава безразборно на просящите, защото това е склонно да насърчава мързела. Необходимо е да се знаят точните нужди на онези, на които се помага. Наистина, човек трябва да помага само на онези, които са готови да работят.“ Това е основата на неговата филантропия. Той казва, че знае много добре, че човекът, който дава само за да се отърве от просяка, причинява повече хаос от скъперника, който не дава нищо. Няма да съдим по този въпрос; ние само характеризираме.

От друга страна, нека разгледаме Толстой. Той среща приятел. Този човек изпитва голяма привързаност към своите близни и Толстой вижда в него прекрасно ново раждане. Някой ограбва този приятел; чували с вещи са откраднати, но един чувал остава. Какво прави приятелят? Той не преследва крадците, а им носи останалия чувал, казвайки: „Със сигурност нямаше да ги вземете, ако не ви бяха необходими.“ Това Толстой разбира отлично и става почитател на приятеля си. Толкова за различните начини за гледане на паразитите на обществото. Тези хора са човешки братя. Различията в мненията са резултат от различните нагласи на душата. Трябва да се признае, че Толстой е не само строг критик, но и след като е схванал източника на човешката сигурност, той е достигнал забележителна точка в развитието на душата си. Тук започва най-важното в неговото величие, което блести за всички, които могат да го оценят.

Един резултат от неговите силни убеждения, който буди възхищение, е отношението му към стойността на науката за настоящото поколение. Благодарение на способността си да надниква в душите на хората, той можеше да вижда през суетните усилия и методи на нашите светски науки. Разбира се, лесно е да се разберат ученията на физическите и материалните науки и да се следва и осъзнава всичко, което те демонстрират. Но това, което така наречената наука не може да направи, е да отговори на въпросите: „Как тези различни физични и химични процеси са свързани с живота?“ и „Какво е животът?“. Така че ние се изправяме пред дълбокия научен проблем, проблема на живота, и се опитваме да го разберем и решим.

Важно е да се отбележат забележките на Толстой относно отношението на западната ни наука към загадката на живота. „Хората, които в името на съвременната наука се опитват да разрешат тази загадка, ми изглеждат като хора, които се опитват да разпознаят различните видове и навици на дърветата по този начин. Застанали сред дърветата, те дори не ги поглеждат, а взимат далекоглед и се взират в далечен хълм, върху който са съгласни, че трябва да расте видът дърво, което се опитват да разберат. Така ми се струват онези, които вместо да търсят в собствените си души решението на този проблем на живота, изработват инструменти, създават методи и се опитват да анализират това, което съществува в природата около тях; повече от всякога те не успяват да видят какво е животът.“

Чрез това сравнение Толстой разкрива какво разбира и чувства по тези въпроси. Внимателното изучаване на неговата гледна точка показва, че написаното от него по проблема на живота е по-ценно от цели библиотеки на Западна Европа, които го разглеждат от съвременна научна гледна точка.

Добре е да осъзнаем стойността на подобни душевни преживявания като тези на Толстой, а неговият опит за сигурността на Духа е от голямо значение. Можем да се възхищаваме на начина, по който Толстой решава в пет реда това, което съвременните ни научни методи не успяват да решат с дълги, сложни мисловни процеси, в цели книги. Толстой показва голяма концентрация в тази сила да изразява тези велики решения с няколко магически щриха и да прави великите проблеми разбираеми с няколко думи, а не в многословните, така наречени научни, философски трактати на много съвременни писатели.

Толстой е уникален в дълбочината на своята душевност и само когато това се осъзнае, можем да разберем духовните причини за появата на такъв човек като него, от една страна, и на такъв човек като Карнеги, от друга - защото последният по свой начин е също толкова важен за своето поколение. За да разберем по-пълно духовните източници, които водят от една страна към Толстой, а от друга - към Карнеги, трябва да ги разгледаме от гледна точка на Духовната наука.

Духовният откривател вижда в прогреса на човечеството нещо съвсем различно от това, което вижда обикновеният човек. Както Духовният Учен вижда в човека, стоящ пред него, същество от четири части – вижда във физическото тяло инструмента на висши духовни сили, а зад него етерното тяло, астралното тяло и Аза, или егото – така той вижда зад това, което се явява като социален ред в човешкия живот като народ, раса или семейство, духовната реалност. Днес „духът на народа“ или „духът на времето“ няма реално значение. Какво мисли този, който говори за английски, немски, френски или американски „дух на народа“? Наистина, като правило, само обобщение на толкова много човешки същества. За обикновения ум те са реалността, но духът на народа е абстракция.

Малко се осъзнава, че това, което се проявява външно като толкова много човешки същества, е израз на духовна реалност, точно както човешкото тяло е израз на етерно тяло, астрално тяло и его. Човечеството е загубило това, което някога е притежавало - способността да вижда такива реалности. Един мой стар приятел, добър апостол на Аристотел, се опита да обясни на своя клас как духът може да се прояви в сетивното. С един прост пример Кнауер - защото именно той - изясни как духът съществува в материята, като каза: „Вижте вълк. Той яде, ще кажем, през целия си живот само агнета и след това се състои от агнешка материя. Той обаче не се превръща в агне. Не е важна природата на храната, а фактът, че във вълка живее нещо духовно, което изгражда и държи заедно материалната му форма. Това е Реалното - нещо, което трябва да бъде разпознато, иначе всяко изучаване на външния свят е напразно.“

Колкото и човек да изследва външния, материален свят, ако не се вгледа в духовното, той не стига до източника на целия живот. Така е и с термините „дух на народа“ или „дух на времето“. За духовния откривател, в развитието на християнството живее духовната реалност, а не просто абстрактно състояние. За духовния откривател същността на човечеството не е само това, което може да се наблюдава във физическия свят; зад това живее нещо духовно. И за него в развитието на християнството има духовност, а не гола, несъществена абстракция. До Христос е духът на християнството, който е реален. Тази духовна реалност действа по прекрасен и фин начин, добре илюстриран от следното. Живял някога селянин, който разделил реколтата си. Едната част използвал, а другата запазил като семе, което дало нова реколта. Това е илюстрация, която ни води до закон, управляващ човешкото развитие; и който протича по този начин. В определени моменти се раждат велики импулси, които трябва да бъдат посеяни и разпространени. Един духовен импулс, като този на християнството, даден в определен момент, след това намира своя път към външния свят, приемайки тази или онази форма; но може би както външната част на дървото изсъхва и образува кората, така и формата става суха и умира. Тези външни форми са длъжни да изчезнат. И колкото и силен и плодотворен да е импулсът, толкова по-сигурно е, че щом проникне във външния свят, той трябва да изчезне като семето, което е било използвано.

Сега, както селянинът е задържал нещо, така трябва да остане и част от духовния импулс, сякаш течащ по подземни канали. Внезапно с първична сила това се появява отново, носейки нов тласък за развитието на човечеството. Тогава се появява личност, в която се проявява импулсът, зрял от векове. Такива индивидуалности винаги се появяват в директен контраст с обкръжението си. Те трябва да са в голям контраст, защото обкръжаващият свят е станал вкоравял. Те обикновено са склонни да пренебрегват напълно обкръжението си. Погледнат от духовна гледна точка, Толстой е такава личност; човек, в когото се проявява християнският импулс.

Тези неща се случват по силен начин, за да пробият черупката и да окажат широкообхватно влияние. Техният произход изглежда напълно радикален, а последиците им осветяват света. Такъв е законът, който ни дава такива привидно едностранчиви личности като Толстой. От друга страна, трябва да очакваме контрастни личности, които не са свързани с централния поток, а са изцяло погълнати от периферните механизми на света. Такъв човек е Карнеги. Карнеги може да гледа отвъд кръга, може да измисли най-добрия път за човечеството; но той не вижда това, което като дух пулсира през човешкия живот. Толстой вижда, защото толкова искрено търси вътрешната сигурност, Царството Божие, в индивидуалната душа. Той може да го направи, защото в него е

олицетворен онзи истински поток, който е под повърхността, носи се напред и е несвързан с такива материални неща, каквито могат да бъдат наследени.

Имаме физически проявления, но наблюдателят не осъзнава духовното в тях.

Имаме духовното, което извира с голяма сила от най-съкровеното същество на човека, но наблюдателят не разбира как това може да се усети в света.

Човечеството все повече ще открива тези контрасти и ако не се появи друг духовен поток, който да отразява отново дълбоките, скрити духовни източници, които ги проявяват в материалния свят, не бихме могли да следваме Антропософията.

Антропософията или Духовната наука ни води в самите дълбини на духовния живот.

Тя не само проследява духовния живот в онези мощни импулси, които не се съединяват с делото и факта, но го търси и в конкретното и следователно разбира как духовното се влива в материалното. По този начин тя преодолява привидната пропаст между духовното и материалното, намирайки по този начин гледната точка, която привежда контрастите в хармония.

Днес искаме да се научим да разбираме от духовна гледна точка две контрастни личности. Духовната наука е призвана не само да проповядва външна толерантност, но и да открие онази вътрешна светлина, която може да проникне с възхищение в душата на този, който демонстрира великия Импулс, излъчван от духовното съзнание. Това днес изглежда невероятно, ако не и невъзможно, и като цяло радикално, защото в толкова малко пространство се вмества онова, което в бъдеще ще се разпространи надлъж и нашир и което тогава ще представи един много различен аспект. Това може да осъзнае Антропософията. Тя може да погледне и с обективен поглед към настоящето и личността на Карнеги и да го оцени. Животът не е едностранчиво нещо. Животът е многостранен и може да бъде оценен в цялото си богатство само когато големите контрасти са напълно разбрани. Наистина би било лошо, ако различните цветове и тонове не можеха да се разглеждат като части от едно художествено цяло.

Човешката еволюция изисква кристализация на едната или другата от тези противоположности и така трябва да бъде; но с тази надежда, човечеството да не се изгуби в разгара на живота. Трябва да има централна религия, или Welt-Anschauung, която трябва да реши многото сложни проблеми, които сега изглеждат толкова пълни с противоречия. Когато Антропософията работи с тази цел, тя ще развие пълна хармония. Външната хармония може да бъде само отражение на вътрешната или душевната хармония. И когато Антропософията е постигнала тази цел, истинското си място в съвременната култура, тя ще е намерила това, което се стреми да установи. Антропософията не желае теоретични доказателства, никакви спекулации; нейната цел е да докаже и демонстрира истинността на своите твърдения в самия живот. Когато види светлината, която е хвърлила върху живота, отразена обратно към нея във вътрешна хармония въпреки всички противоречия, тогава тя ще осъзнае установяването на своите фундаментални принципи.

{Това следва веднага след лекцията.}

ТОЛСТОЙ И БЪДЕЩЕТО

В лекциите на Рудолф Щайнер върху Апокалипсиса на Йоан, изнесени в Нюрнберг през юни 1908 г., той говори в лекция 7 за шестата следатлантска епоха, която следва нашата, и посочва Толстой като пример за човек, в когото вече може да се види културата на бъдещата епоха. Тези лекции, които са предназначени да бъдат обективни, са далеч, далеч от какъвто и да е партиен дух. Но можете обективно да сравните това, което е постигнато като наука и философия в европейския Запад, с това, което се е появило на Изток, да речем у Толстой. Не е нужно човек да е последовател на Толстой, но едно е вярно; в книга като „За живота“ на Толстой можете да прочетете една страница, ако разбирате как да я четете, и да я сравните с цели библиотеки в Западна Европа. И тогава можете да кажете следното: В Западна Европа човек създава духовна култура с интелекта; човек издълбава определени детайли и ги сглобява, за да образува нещо, което би трябвало да направи света разбираем, и постиженията на западноевропейската цивилизация в това отношение никога няма да бъдат надминати. Но ако разберете такава книга като „За живота“ на Толстой, често ще намерите съгласно в десет реда това, което в тези западноевропейски библиотеки са необходими тридесет тома, за да се каже. Толстой казва нещо с елементарна сила и в няколко негови реда има същото количество енергия, колкото е събрано в тридесет такива тома. Тук човек трябва да може да прецени какво извира от дълбините на духа, какво има духовна основа и какво не. Точно както презрелите култури съдържат нещо, което изсъхва и вехне, така и изгряващите култури съдържат в себе си свеж живот и нова енергия. Толстой е преждевременен цвят на такава култура, която се е появила твърде рано, за да се развие напълно. Следователно той притежава всички недостатъци на преждевременното раждане. Неговите гротескни и необосновани представяния на много западноевропейски неща, всичко, което той изтъква като глупава преценка, показва, че великите личности имат недостатъците на своите добродетели и че голямата умност притежава глупостта на своята мъдрост.